

Martin A. Hansen skrev romaner, noveller, essays og historiske skrifter. Forfatterskabet var præget af viljen til at fastholde erindringen om almuelivet (det gamle, simple bondeliv) på vej ind i en modernisering af Danmark. Hans roman *Løgneren* (1950) om livsløgneren og degnen Johannes Vig blev læst højt i radioen og senere indspillet som film (af Knud Leif Thomsen, 1970). *Orm og Tyr* (1951) er en religionshistorisk beretning om kristendommens frembrud i Danmark – og hvorfor den overvandt troen på de gamle, nordiske guder.

Agerhønen

Af Martin A. Hansen

De hørte den hjemløse landstryger udenfor, blæsten. Han var træt, lod det til. Nu og da lagde han sig ned på marken for at hvile, men så måtte han op igen.

Og en gang imellem rejste sneen sig op ved vinduet, hvirvlede, polkerede og var borte igen. Den kikker ind, tænkte de, den morer sig over os, skønt her ikke er noget at more sig over.

Det blæste, og aftenen gik. Blæsten tog nok til, men trægt. Den slæbte sig gennem havens træer. En slidende vind. Den mindede om en, som nøler med at sige sandheden, men skal sige den. Det var nok, hvad de voksne i stuen hørte i den slidende blæst. Aftenen gik, og der kom hele tiden sne ned. Først var det store, brede fnug, som fra mørket kom sejlene ind mod ruden og blev lysende, store anemoner. Siden blev fnuggene mindre og tættere, og længe, meget længe kom de på skrå. Lidt efter lidt satte de farten op og kom mere på langs, flygende. Når da ikke sneen gjorde holdt, vendte sig i sin lange, hvide kappe og kikkede ind.

– Se dog sneen! sagde den mindste pige. Søsteren tyssede på hende. Børnene glædede sig ellers over snevejr, men det kunne de ikke nu, syntes de. Og hele aftenen blev der ikke sagt stort andet end det, den lille sagde om sneen. Det var under krigen, den første store krig, på et afsides sted, i et beskedent hus, hvor der var noget i vejen.

Faderen sad og læste avis. Han læste stadig på det samme stykke. Han kom midt i det, så begyndte han forfra igen. Moderen stoppede strømper. Det gik rask, nålen ind, nålen ud, ind og ud, ind og ud, tråden over, næste hul, alt for rask. Børnene sad tæt sammen ved et hjørne af bordet og så i gamle ugeblade. De var meget stille og enige.

I et skikkeligere lys havde stuen set hyggelig ud, omhæget og med pæne småting, lyseduge, billeder, nips. Men ned fra loftet hang der en underlig, livløs tingest, som også gjorde de andre ting livløse. Det hjalp ikke petroleumslampen var pudset og skinnede i messing. Den var uden olie. Den ikke bare hang, den var hængt.

Lysen kom fra karbidlygten oppe på væggen. Faderen havde prøvet at afskærme den, men det var alligevel et råt lys, den gav. Den var skæv og blå i sin stikkende flamme, og den hvæste, så længe den havde kræfter nok. Så

begyndte den at blinke og vippe med flammen som skaden med sin hale. Menneskelig blev den først, lige inden den døde.

Lygten stod og pegede på møblernes slidte steder og tapetets pletter. Den viste alle, fejl frem. Gjorde de smalle ansigters skrift nem at læse. Det hårde lys, gjorde alting ringe, også sjælene, som savnede olie til deres lamper.

Det skete, at landstrygeren derude jog en lang arm ned i skorstenen, så kakkelovnen lod røg gå fra sig. Det stirrede børnene på med åbne, slapt smilende munde, det var da endelig noget interessant.

Men gløder var der da i ovnen, helt uden varme var stuen ikke. Og var en fremmed kommet ind, havde han måske ikke lagt mærke til noget. Så ville forældrene gøre deres bedste. Det var deres stolthed at skjule alt til det sidste.

Nu og da kom der jo bekendte på besøg. De havde vel deres anelser, og nogle af dem havde lige så skarpt et blik som karbidlygten. De så i al hemmelighed børnenes øren efter. Jo, ørerne var rene, tøjet bødet. De kikkede i smug under familiens træsko. Jo, de var velholdte og nyskoede. Det så nok ikke allerværst ud for familien. Det var i hvert fald en meget pæn fattigdom. Og det røber sig altid i slusk, når man rigtig synker.

Først gik det helt godt for familien. Men så var faderen længe indkaldt som soldat. Bagefter dårligt arbejde, lav dagløn, høje priser, ned ad bakke. Så kom der sygdomme. Det ved man præcist. Nu er det min tur, siger sygdommen altid, når modgangen har brudt hul. Og nu stoppede frost og sne faderens spade, som de levede ved. Det kunne ikke skjules længere. Man kan ikke blive ved at hænge i én finger. De havde skjult det i pænhed så længe, at musene nu sagde op og ikke ville komme i det spisekammer længere.

Faderen læste avis, det samme stykke om og om igen. Moderens nål for så rask, ud og ind, ud og ind.

Næste strømpe, garn i nålen, ind og ud, ind og ud. Det går ikke mer. Kun lidt byggerød. Dag efter dag. Små tallerkener, mindre og mindre. Frost og sne. Ikke skjule mer.

Hvad så? Der mangler vel ikke udveje for den familie. De kan jo bede nogen om lidt hjælp. På væggen hænger billeder af mennesker, som ser flinke ud. Kom dog endelig, siger billederne. Og gør man nødig det, så kan man jo sælge billederne, de vil hygge på enhver væg, så de er meget værd. Og der er hængelampen, den er jo unyttig og hænger bare og ser uhyggelig ud. Men moderen holder den så blank og skinnende, at den må være en masse penge værd for den, som har olie. Og der er den gamle konkylie på kommoden. Den er kostbar, for den er mærkelig at høre i, og hver gang fader tager den i sin hånd, giver han sig til at fortælle, hvad han har læst om fremmede lande, som kommer det lige ud af konkylie. Ja, familien kan sagtens klare sig en tid ved at sælge af tingene, for alle i stuen ved, at de ting er meget værd.

Faderen læste avis. Moderen stoppede hoser, børnene bladede stille i gamle ugeblade, som var bløde og møre i papiret af at blive bladet, og ingen mælede noget, og aftenen gik mod sengetid.

Men blæsten var øget. Den havde fået magt, var ikke længere en landstryger, men en hærfører, som rejste med stort følge. Der var store, brusende minutter, når et flyvende hærtog passerede, og halerne på snefogets heste piskede ruderne, og underlige døde øjeblikke, da der var stille om huset, og man hørte blæsten ride gennem kirkegårdens store træer.

I sådan et tyst øjeblik hørte de et dumpt slag på yderdøren. Mellem stue og yderdør lå der både køkken og gang. Men de hørte det. Det ene slag.

De så på moderen, og hun så på dem. Hendes øjne var store, og det blev deres også, mørke, fulde af frygt. Og de vendte alle, mor og børn, deres stirren mod faderen. Han så stadig i avisen, men hans blik flyttede sig ikke, han læste ikke.

Han vendte sig ikke imod dem, og de vidste ikke, hvad der var i hans tanker. Han var en mand, anderledes i sindet end de, og i frygtens øjeblik vidste de intet om ham, når han ikke vendte sig og så på dem. Men mor og børn var forenet. Når noget ukendt nærmede sig, da var der frygt i dem. De huskede for meget. Det var en nat, de lå og sov. Da bankede det. En mand stod uden for vinduet. Du skal af sted i nat, du er indkaldt.

Der var krig endnu.

Faderen løftede hovedet og så op på uret, som hang der på væggen og sagde: Bi og ti, bi og ti.

Der var et mærkeligt skær i hans blik, måske det lønlige svar fra mandsindet, når det vilde og ukendte kalder. Ja, jeg kommer.

– Hvad var det? lød moderens hvisken.

Han vendte sig og mødte de mange øjne, og der kom styrke i hans.

Mens hans skridt fjernede sig ud gennem køkken og gang, sad de lyttende, så stille og urørlige, som havde han taget deres livsånde med sig.

De hørte ham åbne den frostbundne dør. Blæsten for i. Da det atter tystnede, hørte de ham spørge: – Er her nogen?

De syntes, det varede længe. Men skønt de havde hørt hvert af hans skridt, kom de til at ryste, da han stod i døren, alvorlig, undrende. Han bar noget i hænderne. En af småpigerne skreg lidt ved synet af det, og det isnede dem ned ad ryggen, så hæsligt og forfærdeligt syntes de, det var.

– Hvad er det dog? hviskede moderen.

– Det er en agerhøne, svarede faderen.

Da skete der noget i deres øjne. Da så de, det var en lille agerhøne.

Faderen holdt en lille, buttet fugl i hænderne, og dens hoved hvilede stille mod hans ene tommelfinger.

– Den lå på trappestenen, sagde han.

– Jamen, hvem ... begyndte moderen.

– Der var ingen spor i sneen, svarede faderen, den er fløjet imod. Moderen tog fuglen, hun kyssede den på vingen.

– Den er helt varm, kom og mærk! sagde hun. Og børnene kom derhen og følte på fuglen. Jo, den var varm under fjerene. Det var ikke til at forstå, at en død fugl kunne være så brændende varm under sine slappe vinger.

– Underligt ... sagde faderen nærmest for sig selv, den er nok blevet blindet af sneen. Men at den lige skulle ramme døren, så man hørte det ...

– Jeg tror godt, man kan forklare det, sagde moderen, og mens småpigerne nænsomt rørte ved agerhønen, listede broderen sig tøvende hen til vinduet. Han pressede ansigtet mod den sorte, kolde rude og så ud. Han vidste, hvad han ville få at se. Så blev alt tydeligere, og han så en mørk skikkelse, større end mænd, gå bort mellem træerne.

Agerhønen var jo faldet i sneen, og herinde i varmen blev de stjernede snefnug til lysende dråber på de krumme fjer. Nogle siger, at agerhønen er tarvelig klædt, og den er da heller ingen plakat. Men den bærer fornemt sin almuedragt, som den har fået farver til fra det brune løv, den modne hvede, en knivspids fra valmuen, et par dråber fra nattens mørke. Den er markens hemmelighed, og hvem der kender den, må give den et navn til, men det må holdes hemmeligt.

Smukke, små fødder havde den, fine og hårde. Alt på fuglen var blødt rundet, hovedet med halvlukkede øjne, næbbet, hvorfra der kom lidt rødt.

Faderen satte sig igen med avisen, men straks efter kom han alligevel ud i køkkenet til de andre. Næsten hele familien fældede tårer over det, men død var agerhønen jo, og plukkes skulle den, det var jo meningen med den. Den var ingenting at se til, da fjerene kom af, sørgelig lille. Små krøllede tarme, lever, krås, et ufatteligt lille fast hjerte kom frem og det var i sit indre, fuglen havde de lysende farver.

Faderen gik ud i vejret, han kom hvid og tilsneet ind igen med en håndfuld frisk persille. Fedt kom på panden, det sidste måske, men nu tog moderen resolut til de yderste reserver, kartoflerne kom i en kasserolle og på ilden, og bunden blev ikke skrabet i selvopgivelse, for hun beredte et håbets festmåltid. Og skønt det var langt over sengetid, blev der bredt dug på bordet, hvid og skøn, selv i karbidlygtens lys. Men så blev lygten båret udenfor, hvor den kunne hvæse af, og et dyrt tællelys blev tændt på bordet.

Ude i mørket bruste blæsten. De vaskede sig, redte håret, pyntede sig. Så satte de sig ved højtidsbordet. Agerhønen blev delt, og der blev kun lidt til hver, men det er sandhed, at den lille fugl mættede dem alle.

(1947, *Agerhønen*)

Gloser:

polkerede – dansede polka

trægt – langsomt

nøler – er langsom, tøver

den første store krig – Første verdenskrig (1914 – 1918)

karbid- kemisk forbindelse af kulstof og et metal

bødet – stoppet

hoser – strømper

lønlig – hemmelig

tystnede – blev stille

almue – jævne befolkning